

Bokmeldinger

Bo Wirmark (red.), *Nordisk ekumenisk årsbok 1978—1979*, utg. av Nordiska ekumeniska institutet, Uppsala 1978, 192 sider.

Sverige er Nordens økumeniske hovedland. Det har fostret Nathan Söderblom. Der hadde vi Nils Karlström og «hans» tidsskrift «Kristen Gemenskap», og der har vi Nordiske Ekumeniska Institutet i Sigtuna og enda for en stakket stund det økumeniske ekteparet Anne-Marie og Lars Thunberg, som riktig nok er «kapret» av et annet økumenisk ektepar Anna Marie og Johannes Aagaard i Århus. Så nå kan man tale om aksen Sigtuna/Århus. Det er en kilde til stadig forundring at Sverige ikke har opprettet en egen lærestol i økumenikk, Sekulariseringen av svenske universiteter må ta skylden for det.

Fremdeles er *Nordisk ekumenisk årsbok* egentlig svensk, med stadig sterke danske innslag og stadig like svake finske og norske innslag. Det kan bli et spørsmål om tid når Århus overtar etter Sigtuna og flytter den nordiske årboken med seg.

Årboken har for lengst funnet sin form og oppviser små forandringer fra år til år. Dette skal ikke stemples som vitnesbyrd om manglende fornyelse, men som pekepinn om at redaktøren har løst sin oppgave tilfredstillende. — Artikkelstoffet utgjør betydelig mer

enn halvparten av boken. De ti artiklene er passelig lange, og er tematisk vel avpasset. Flere av artiklene er naturlig nok siktet inn på de nordiske land, om kirke og kultur i Island, om den vel tilpassede ortodokse kirke i Finland, om arbeidet med ny salmebok i Norge, om stat og kirke-debatt i Norden og om rapporten om dåpsdebatt fra Svenska ekumeniska nämndens utskott för tro och vittnesbörd. Det siste bidragets syns jeg er for knapt, mens *Jens Chr. Nielsens* artikkel om stat/kirke debatten er fyldig og perspektivrik nok til å vekke ettertanke.

I seksjonen «økumeniska porträtt» finner vi tre artikler: en vakker, men lite informativ minnetale om Nils Karlström, en brukbar artikkel om «Kirke og samfunn — KV-mannen» Paul Abrecht, og så det sjarmerende venneportrettet av ekteparet Thunberg av ekteparet Aagaard. Seksjonen «dokumentation» er svært knapp, mens de nordiske økumeniske rapporter følger det tradisjonelle mønsteret, på godt og vondt.

Recensjonene er denne gangen mer omfattende enn noen gang. Adresselisten er som vanlig utførlig og uhyre nyttig. Det kan også sies om boken som helhet.

Nils E. Bloch-Hoell

Kåre Holt: *Sønn av jord og himmel*. Gyldendal, Oslo 1978, 236 s.

Forf. kaller dette en «dokumentarroman» om Hans Egedes liv på Grønland fritt gjenfortalt på grunnlag av en rekke bøker om og av Hans Egede. Blant de bøkene som Holt regner opp, er også Egede Instituttets *Hans Egede. Studier til 200-årsdagen for hans død*, Oslo 1958, redigert av O.G. Myklebust og med bidrag av bl.a. undertegnede. Hols henvisning til i alt femten bind med Egede-litteratur behøver ikke å bety at han har studert inngående alt som er regnet opp. Men han har uten tvil lest flittig om Egede og har mottatt sterke inntrykk av den personligheten som han skildrer.

Holt har en meget stor produksjon bak seg, og er i de senere årene blitt kjent som forfatteren som i romanform prøver å ta glansen av menn og kvinner som det har stått glans av i norsk historie. På denne måten har han avmytologisert kong Sverre, dronning Åsa, Røld Amundsen og Tordenskiold. Avmytologiseringen av historiens helteskikkelser kan være en nyttig oppgave, om den utføres vederheftig og med den takt som kreves når man tar for seg personer som har etterslekt, personer som ikke kan forsvare seg.

Det er blitt mote med romaner som gir seg ut for å være dokumentariske og som utleverer hovedpersonen. Slike bøker selger godt og kan gi forf. den berømmelsens glans som han er travelt opptatt med å frata andre. Men de er på flere måter ganske betenkelige, nemlig fordi de i noen tilfeller gir seg ut for å være noe annet enn det de er. Dette er neppe ganske vederheftig.

En dokumentarroman *kan* være på samme tid vederheftig og velskrevet. Det er ingen *nødvendig* motsetning mellom ordene *roman* og *dokumentarisk*. Det har en annen forfatter av en Egede-bok vist, nemlig den engelske

Eve Garnett, kjent bl.a. for sine barnebøker (fremført i BBC). Hun har i sin *To Greenland's Icy Mountains* gitt et høyst levende og samtidig ekte bilde av Grønlands apostel og hans familie. Eve Garnett har brukt flere av de kilder som Holt har bygget på, men har samtidig tatt den forsiktighets regel å la hele sitt manuskript lese og korrigere av en fagmann på området. Dette behøver ikke å fungere som «sensur» og behøver ikke å redusere bokens litterære kvalitet, hvis da ikke fagmannen misforstår sin oppgave. — Nå vil jeg ikke sette som noe ufravikelig krav at en dokumentarroman alltid bør leses igjennom av en historiker eller annen fagmann. Det *kan* tenkes, i sjeldne tilfeller, at en skjønnlitterær forfatter selv kan utføre en slik kontrolloppgave. Men jeg vil hevde at bruken av ordet *dokumentar(-roman)*/dokumentarisk ofte er egnet til å føre folk bak lyset. I mange tilfeller gir forfatteren et forvrengt og usant bilde av det menneske han/hun pretenderer å gi en «dokumentarisk» fremstilling av. Det vil også være vanskelig for en romanforfatter å sette en person inn i den rette historiske sammenheng. Det kreves noe langt mer enn bare kjennekap til kilder som angår den aktuelle historiske personen. *I noen grad* er Hols bok om Hans Egede et eksempel på dette. Jeg tenker da ikke på noen få historiske unøyaktigheter som det lar seg gjøre å lete frem i hans roman. De forvrenger ikke bildet av Egede og har ingenting med historieforfalskning å gjøre. Jeg tenker på to andre forhold. Det må for det første sies at Holt ikke synes å ha forstått fullt ut Egedes *evangeliske* anliggende, hans misjonskall, hans brennende ønske om å gi evangeliet til grønlenderne, hans *ansfeltelser* i misjonsarbeidet og hans selvbebreidelser for de ulykker som rammet grønlenderne på grunn av den brede kontakt med europeere som Ege-

de selv hadde medvirket til.

For det annet har Holt tolket sine kilder slik og diktet til trekk som gjør at helhetsbildet av Hans Egede blir fortegnet. Det er ellers karakteristisk at Holt avslutter sitt portrett av Egede med hans avreise fra Grønland. Dermed var de dramatiske elementer for Egede-skildringen oppbrukt. Men Egede fortsatte sin gjerning for misjonen på Grønland gjennom Det grønlandske seminar i København. Rett skal være rett. Holt har tydeligvis «en frysende beundring» for denne mannen som uvørent satte livet inn om igjen og om igjen år etter år. Han erkjenner også at Egede var «en god mann», en som ønsket å gjøre det riktige. Samtidig er Holt øyensynlig overbevist om at Egede var en smule gal og temmelig tyrannisk. At Holt også gjør mest mulig ut av Egedes heftige temperament, er ikke å undres over. Egedes krangel med sin prost er naturligvis en lekkerbissen for en romanforfatter. Men Egede fremstilles også som svært naiv og nærmest lite intelligent, i motsetning til grønlenderne som gjerne har «en lynsnar forstand», ifølge Holt. Egedes samtidige hadde andre tanker om hans åndsevner. Presten Niels Schjelderup som dimmiterte Egede til Københavns universitet, gav ham en glimrende attest. Det er riktig at Egedes karakter ved teologisk embetseksamen var dårlig. Men han var tross alt bare 19 år den gangen. Og professor Hans Bartholin sa om ham at ingen som kjente den unge manns «store flid og hurtige nemme» kunne undre seg over at han så snart var blitt ferdig med universitetet. Jeg stoler mer på Egedes professor enn på forfatteren Kåre Holt.

Jeg skulle ønske at Holt hadde latt være å bruke overskriften «Egedes røst» over flere av kapitlene. Røsten er nemlig like meget Holts som Egedes. Og: Hvordan vet Holt hva Gertrud Egede

(Rasch) tenkte og følte da hun lå og lyttet til mannens snorking og etter sigende ønsket å sette en kniv i ryggen på ham? Og når hørte Holt Egedes rå og kalde latter, eller så ham bli rød og så blå og siden hvit av raseri?

Jeg nekter ikke at Holts Egede-bok bygger på historiske studier. Og jeg frakjenner på ingen måte forfatteren stilistisk evne og fabulerende talent, nekter ikke at hans siste bok har dramatisk nerve. Men jeg har sterke motforestillinger mot den bruk som Holt og andre nåtidsforfattere gjør av ordene dokumentar/dokumentarisk. Jeg synes det er misbruk av disse forpliktende ordene. Og da hjelper det lite om denne boken kan betegnes som Holts beste bok, litterært sett.

Nils E. Bloch-Hoell

Årbok for Den norske kirke 1979. 28. årgang. Gunnar Rødahl (red.) Andaktsbokselskapet Oslo/Kristiansand 1979, 198 s. ill.

La meg først få beklage at min omtale av årboken for 1978 ble liggende et halvt år før den ble trykt. Årsaken var to spesielle, av NOTM med et omfattende materiale om norsk misjon. Dette fortrengte alt annet stoff.

La meg så slå fast at *Årbok for Den norske kirke* aldri har vært bedre. Det gjelder også det originale omslaget.

Vi får bare finne oss i det: «Kirkelige profiler» er ikke skrevet for historikere og eksperter, men for fotfolket. På slike premisser er profilene både velvalgte og velskrevne. Årboken åpner forresten meget betimelig med å bringe bispe-møtets (1978) uttalelser om Den norske kirkes økumeniske engasjement. Det er et særdeles nøkternt dokument som må antas å fastlegge Den norske kirkes økumeniske kurs for lang tid fremover. — Ellers gjentar jeg her et gammelt ønske: bruk den norske stavemåten øku-

menisk.

Det mest verdifulle ved årboken er og blir den gullgrube av ajourført informasjonsstoff som gjør denne publikasjonen til noe nær sagt uunnværlig. Men også det øvrige stoffet er av stor og varig verdi. Det gjelder ikke bare det vel sammensatte og varierte «En gammel kirke i nye klær», men også aktuelle avsnitt som «Demon-saken» og «Et år av kirkens liv». Hold frem som du stevner, redaktør!

N.E.B.-H.

Shlomo S. Gafni/A. van der Heyden: *Jerusalem*, Universitetsforlaget, Roma 1979, 128 s. ill., Innb. kr. 98,00

Det er vanskelig å tenke seg at det kan la seg gjøre å lage en vakrere bok om Jerusalem enn dette praktverket. De 354 farvefotografiene er skarpe og av ypperste kvalitet. Jeg gjengir innholdsfortegnelsen, så leserne kan få et inntrykk av hvordan bildene er systematisert sammen med den knappe teksten som likevel har den fordel at den er up to date informativ og pålitelig. «Alle veier fører til Jerusalem». Betydelige deler av de gamle romerske veiene er bevart, enkelte steder hugget ut i fjellet. «Bymuren og porten». Alle som kjenner sin bibel og alle som har vært i det tre tusen år gamle Jerusalem

vil med interesse studere dette kapitlet, selv om de nåværende rødgyrne bymurene «bare» stammer fra 1500-tallet. «Rester fra det andre tempelets tid» og «Vestmuren» eller «klagemuren» som den ofte kalles. «Synagoger og jødiske kvarterer», et avsnitt som bringer noe nytt i tekst og bilder, selv for Jerusalemfarere. Noe lignende er tilfelle med «Graver og monumenter» og «Kirkene i Betlehem». Det siste er ellers et av de mest utførlige kapitlene, selv om jo Betlehem ligger utenfor Jerusalem. — I forbifarten skal nevnes at den nåværende «fødselskirken» stort sett ble bygget på 500-tallet. «Nattverden» forteller, ikke overraskende, at det som vises som Jesu «nattverdsal» egentlig stammer fra 1100-tallet. Det sterkt forandrede, men likevel sterkt betagende «Via Dolorosa» og «Gravkirken», vekker minner som forkynner tross all arkeologisk usikkerhet. Det største kapitlet heter «Kirkene i Jerusalem» og gir nye opplysninger for de fleste. «Tempelberget og moskeene» er kjent stoff, selv om de praktfulle bildene avslører nye detaljer. I «Jerusalems vannkilder» er teksten for knapp. I de siste avsnittene «Sions tårn», «Markeder og basarer», «Vinduer og gater», «Utsmykninger», «Museer», «Monumenter og minnesmerker», dominerer selvsagt bildene. Alt i alt en bok som formidler glede.

N.E.B.-H